

бачення світу, дає змогу збагнути його в новому аспекті, ніби очима вільної від упереджень людини. Сповідуючи принципи мистецтва абсурду і демонструючи певний досвід свободи свідомості, режисер зазначає: "Будівництво – це хаос, це сфера – де ще не створена культура, де немає понять "красиво-культура", немає естетики (її треба буде ще створити). Хаос може показатися жахливим, а мені він уявляється прекрасним, тому що там немає ніяких постулатів. Немає стилю, неможлива стилізація. Мені хотілося створити культуру, красу, що існує за межами вже існуючих канонів" [3, 15]. З висловленням режисера перегукуються міркування А. Чміль, що зазначає: "Митець поставляє нашому зорові картинку, а ми бачимо те, що хочемо бачити. У цьому розумінні творчість Муратової іде в річищі екзистенціалізму: авторську позицію у її фільмах уособлює сама атмосфера картини, загальний тон розповіді" [13, 244]. Однак навіть найменша активність глядача дозволяє йому диференціювати отриману як візуальну, так і вербальну інформацію, відкинути її навмисну штучність. Саме через симультанний акт естетичного сприйняття рецепієнт (упереджений чи навпаки) долає шлях від форми художнього твору до його змісту й в зворотному напрямку – знову до форми, найчастіше віддаючи перевагу таким її якостям, як упорядкованість, організованість, структурність. Адже досконала в художньому відношенні форма, що втілює в собі символ краси – це не елементарний сигнал, а позначене предметністю певне середовище. При цьому слід дослухатись до думки Дж. Хоудіна, що "творчість є первісним актом, в якому невтримний хаос трансформується в животворний порядок" [15, 71].

Використані джерела

1. Аннинский Л. Шестидесятники и мы. Кинематограф, ставший и не ставший историей / Л. Аннинский. – М.: ВПТО Киноцентр. – 238 с.
2. Базен Андре. Что такое кино? / Андре Базен. – М.: Искусство, 1972. – 382 с.
3. Божович В. Кира Муратова. Творческий портрет кинорежиссера / В. Божович. – М.: Союзинформкино, 1988. – 30 с.
4. Гайдеггер М. Исток художественного творения / М. Гайдеггер. – М.: Академический проект, 2008. – 528 с.
5. Достоевский Ф. М. Полное собрание сочинений [в 30 т.]. / Ф. М. Достоевский. – Ленинград: Наука, 1972-1976. – Т.6. – С.186-189.
6. Камю А. Избранное / А. Камю. – М.: Правда, 1990. – 496 с.
7. Кант И. Метафизика нравов / Кант И. Сочинения [в 6 т.]. – М.: Мысль, 1983. – Т.4. – Ч.2. – С.114-118.
8. Кинословарь [в 2 т.]. – М.: Сов. энциклопедия, 1966-1969. – Т.2. – 712 с.
9. Кобахидзе Д. Bloody Кира! / Д. Кобахидзе // Парад. – 1991. – №1. – С. 9-11.
10. Левчук Л.Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття: Навч. посібник / Л.Т. Левчук. – К.: Либідь, 1997. – 224 с.
11. Новая философская энциклопедия: в 4 томах. – М.: Мысль, 2010. – Т.4. – 736 с.
12. Фаріон І. Афоризми та сентенції Юрія Ілленка. Крилиця для спраглих / І. Фаріон. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2010. – 160 с.
13. Чміль Г. Автоське кіно Кіри Муратової / Г. Чміль // Мистецтвознавство України: зб. ст. – К.: СПД Кравчук В.К., 2003. – Вип.3. – С.341-349.
14. Dufrenne M. Esthetique et philosophie / M. Dufrenne. – Paris, 1976. – 167 p.
15. Hawdin J. Modern Art and Geometry / J. Hawdin // British Journal of East-tics. – 1971. – № 1. – P.62-84.
16. Sartre J.-P. L'existentialisme est un humanisme / Sartre J.-P. – Paris, 1967. – P.24-36.

УДК 7.03(477)+78.03

Марина Юрїївна Северінова
кандидат мистецтвознавства,
доцент Національної музичної академії України
ім. П. І. Чайковського

ЗНАЧЕННЯ ТА РОЛЬ АРХЕТИПІВ У ЕТНОНАЦІОНАЛЬНІЙ КУЛЬТУРІ

У статті досліджується "архетип" як універсальна базисна константа етнонаціональної культури з погляду загальнолюдських соціокультурних цінностей. Підкреслюється певна розбіжність між національними архетипами як універсаліями національної культури та універсальними архетипами культури з погляду їх співіснування.

Ключові слова: архетип, етнічна культура, національна культура, універсалія, соціокультурні цінності.

This article examines the phenomenon of "archetype" as a universal basis constant ethnic and national culture in the context of human social-cultural values. Emphasizes the distinction between national archetypes as universals of national culture and universal archetypes of culture in conditions of their coexistence.

Keywords: archetype, ethnic culture, national culture, universal, social-cultural values.

Аналізуючи архетипи, можна сказати, що буттєвість ейдосів та ідей, а також юнгівське "індивідуальне" найкраще виявляються в архетиповому уявленні етносу. Найбільш цікавим для сучасних науковців є можливість показати національну своєрідність втілення того чи іншого архетипу в окремо взятій культурі, виявити його варіативність, співвіднести його з певним етапом розвитку людської свідомості та суспільства.

Насправді, як справедливо зауважує сучасна дослідниця З. Босик, термін "національний архетип", на перший погляд, видається еkleктичним, суперечливим, оскільки архетип є найширшою й універсальною одиницею [3]. Проте, на думку багатьох сучасних дослідників, це не зовсім так. Як слушно зауважив С. Аверінцев: "Володіння будь-яким архетипом не може бути для того чи іншого етносу ані перевагою, ані недоліком. Архетипи це стандарти поведінки, що обертаються на уявлення" [1, 111].

Необхідно відмітити, що у процесі своєї еволюції архетипи перетворюються із загальнолюдських категорій на категорії національні. Така трансформація відбувається завдяки безкінечному процесу смислоутворення, а також передачі й трансляції смислів у вигляді культурних традицій. Розглянемо докладніше цей процес.

Як відомо, в основі всіх культурних феноменів лежать первинні прамоделі. Архетипи є одними з основних, формуючих художній світогляд у цілому та на перших етапах формування етносу (за К. Юнгом). В чистому вигляді знаходять відображення в етнічних культурах, тобто у фольклорі, обрядах, народних звичаях. Це архетипи батьківщини, життя, смерті, радості, страждань, матінки-землі, героя, долі та ін. Такі архетипи дозволяють робити життя людини осмисленим і не дозволяють зануритися до стихії Хаосу й Абсурду сучасного світу. Такі архетипи, як першообрази або праобрази, несуть символічні смисли, але водночас зберігають свою реальність. К. Юнг наполягав на тому, що позасвідомість конкретної людини має можливість виносити на поверхню свідомості тільки образи власної національної культури, тобто ті, що є близькими та зрозумілими індивіду, який є носієм тих чи інших культурних традицій та навичок. Необхідно підкреслити, що певні образи, що виникають у глибинах психіки, виходять за межі того або іншого ареалу. Інакше кажучи, людина звертається не лише до традицій своєї власної культури, а й до всіх давніх культур (Єгипту, Індії, Китаю, Античної Греції та інших). Отже, якщо спиратися на думку К. Юнга, то можна казати про генетичну культурну пам'ять всього людства. У певні моменти така пам'ять стає дуже загостреною, тоді виникає почуття глибокої причетності до культурної символіки всього людства.

Отже, модифікуючись у ході історичного розвитку, архетипи зберігають у собі ті генокоди (першообрази), що відповідають етнокультурам як частинам загальносвітової культури, поданим у національних образах культури. А тому зрозуміло, що національна культура є відображенням історичного досвіду "в його індивідуально-неповторному, етнічно своєрідному відображенні" [8, 15]. Вони, "як символи колективної ідентичності, що належать, наприклад, до однієї нації, втілюють ціннісний-символічний домострой етносу" [5, 78]. В основі архетипів містяться норми і засоби поведінки, притаманні усім людям в усі історичні періоди. У повсякденні ми розмовляємо на мові надцінностей, використовуємо велику кількість філософських ідей та принципів, але не усвідомлюємо, що вживаємо їх несвідомо. У міру усвідомлення фундаментальних (або ж універсальних) категорій у нас з'являється можливість проникнення до ціннісно-символічного арсеналу архетипів, що формують національну ментальність того чи іншого народу.

Російський культуролог А. Забіяко відмічає культурні архетипи як базисні елементи культури, що формують константні моделі культурного життя та можуть бути двох типів універсальні культурні архетипи та етнічні. На відміну від універсальних архетипів культури, етнічні культурні архетипи уявляють собою константи національної духовності, які виражають та закріплюють основоположні властивості етносу як культурної цілісності. У кожній національній культурі, вважає дослідник, домінують свої етнокультурні архетипи.

Ще один російський дослідник А. Тлеуж також вважає, що етнокультурні архетипи складають основу національної духовності, яка виражає та закріплює властивості та особливості певного етносу як культурної цілісності. Етнокультурні архетипи є базовою моделлю духовної культури, яка включає етнічний досвід народу у новий історичний контекст, сприяючи його соціальній адаптації у сучасному суспільстві та є проекцією у майбутнє. Погоджуючись з думкою російського вченого щодо етнокультурного архетипу як певної константи, додамо, що у контексті етнічної культури архетипи трактуються як сукупність його рис, сюжетів, образів, культурних традицій. За А. Тлеужем, їх зміст представляє типове у культурі. В цьому відношенні етнокультурні архетипи як константи філософсько-культурологічного знання є об'єктивними та трансперсональними. Російський дослідник відзначає, що "формування етнокультурних архетипів відбувається на рівні етнокультури людства та етнокультури крупних історичних спільностей у процесі систематизації та схематизації культурного досвіду конкретного народу" [12, 17]. Етнокультурні архетипи, як вважає дослідник, є суттєвим, визначають особливості світогляду, характер, усну народну творчість та історичну долю народу. Самі етнокультурні архетипи мають символічну природу та їх можна знайти в галузі смислових та ціннісних орієнтацій. В цілому, зазначає А. Тлеуж, етнокультурний архетип можна вивчати як первинну форму його адаптації до навколишньої реальності, яка відбувається шляхом реконструкції впливу цієї реальності (географічної, геополітичної, господарчої соціальної, політичної, релігійної, культурної) на його формування; шляхом дослідження смислових та ціннісних орієнтацій індивіда, покоління цілої нації; шляхом аналізу категорій культурної діяльності [12, 18].

Важливо підкреслити, що етнічні архетипи можуть "не спрацьовувати" у чужому для них соціокультурному середовищі. Свідомість предків створює свою певну культуру, в якій утворюється певний

набір духовних персонажів, котрі зберігаються у ноосфері (за Вернадським) як архетипи. Людина, яка знаходиться у такому соціокультурному середовищі (у платонівському розумінні), "притягує" до себе ці ейдоси, якщо відповідає цій культурі. Якщо людина знаходиться у чужому соціокультурному просторі, то вона також буде "притягувати" їх до себе, проте навряд чи буде їх розуміти та "використовувати" їх, тому що вони є чужими для її свідомості та не відображують її екзистенцію. Відтак архетип в етнокультурі необхідно розглядати як щось близьке та рідне у духовному сенсі, як таке, що визначає спосіб існування. "Рідні" у культурологічному сенсі архетипи зрозумілі людині, вона може їх використовувати та здобувати духовне та екзистенціальне задоволення. Проте можна припустити що, якщо людина достатньо довгий термін знаходиться у чужому соціокультурному середовищі, то її свідомість може підкоритися новій культурі, вона вже зможе використовувати архетипові образи нової культури як свої рідні, застосовувати їх у своєму буттєвому середовищі та створювати з ними спілкування.

Підкреслимо, що архетипи є складовою універсальних структур культурної свідомості та всього "ціннісно-сислового універсуму" (за Б. Кримським) загалом, який не зводиться лише до культури, а містить три підсистеми – "природу в ракурсі її інформаційних можливостей, виражених у ноосфері; цивілізацію в ракурсі її культурних потенцій і практичних реалізацій; монадне буття в ракурсі ціннісно-сислової діяльності індивідуального соціуму (етносу або особистості)" [6, 28].

Архетипи – абсолютні цінності, які не змінюються протягом всієї історії людства, а набувають інваріантної смислової забарвленості, нових смислових нашарувань, або ж пробудження сталих цінностей, інваріантного змісту досвіду нації. Як зазначає український філософ С. Кримський, "актуалізація такої інваріантності означає, що предметним полем історичної дії у всезростаючому масштабі стає зіставлення всіх часів, через порівняння яких і вилучається стале, те, що не підпадає під владу плінності" [7, 70]. Тому можна сказати, що архетипи як стале, як константа пов'язують історично-часові вектори горизонталі і вертикалі, і репрезентуються як "сучасність, що не є дочасність, а всечасність" [13]. Виникнення таких інваріантних форм, як архетипи підкреслює прагнення людини знайти константи буття, що завжди будуть постійними, надійними, абсолютними.

С. Кримський визнає величезний потенціал багатоманітних проявів архетипового базису. Український філософ спостерігає достатньо велику кількість відмінностей навіть серед таких споріднених, братніх народів, як українці та росіяни. Про це писав ще М. Гоголь. Він підкреслював, що "росіяни за архетипами свого менталітету намагаються здебільше піднятися над буттям у вищі виміри екзистенції, то українці прагнуть увійти у склад буття" [7, 66]. С. Кримський пояснює це тим, що в російській культурі аж до XVII ст. включно переважав агіографічний жанр, тобто мораль розраховувалася на святих та мучеників, "тоді як в Україні поряд з "життями святих" розвивалися в цей період не менш інтенсивно інші жанри, в тому числі, наприклад, практичні аспекти філософської думки. Ми вже не кажемо про традицію візантизму у російській ментальності, з якою дисонував архетип етнічної цінності особи в українському способі життя" [7, 66]. Саме такі суперечності ведуть до досить різного "прочитання" національних архетипів, адже "треба враховувати не тільки сузір'я можливостей етнічного єднання, а й ситуації неможливостей" [7, 67].

С. Кримський досить прискіпливо розглядає різницю між нацією та етносом і доходить до висновку, що у процесі свого вільного розвитку та боротьби за свою незалежність нація може опинитися у ситуації, коли вона знаходиться у протистоянні до загальнолюдських цінностей, архетипів. Адже відомо, "що нація на відміну від етносу характеризується розвиненою системою суспільної самосвідомості, наявністю власної держави чи боротьби за неї" [7, 67]. Отже, продовжуючи роздуми С. Кримського, потрібно зазначити, що саме у наш суперечний час, коли нав'язуються певні догми, посилюється інтерес до розуміння національного менталітету та його складових (національного характеру, ідеї, ідентичності) через глибинні архетипи, які посідають у колективному позасвідомому. Адже тоді "архетип" виступає не просто як абстрактна величина та предмет певного теоретизування, а як втілення "колективного досвіду народу", який не завжди є позитивним, є повним протиріччям, як, наприклад, досить трагічний архетип "Розкол" (за А. Большаковою). Адже, як пише російська дослідниця А. Большакова: "Сплеск інтересу до "архетипів" їх пізнання, але і подолання зараз викликаний кризою національної ідентичності, пошуками шляхів її відновлення" [2].

Ще раз підкреслимо, що національні архетипи виступають у ролі соціальної пам'яті, мають незмінну, позачасову структуру, де першообрази постійно розвиваються та обростають новими смислами. Зазначимо, що звернення до архетипів не означає повернення в минуле. З цього погляду, архетипи як культурні тексти несуть у собі не тільки минулі й дійсні смисли, але і готують ґрунт для створення майбутніх нових смислів і забезпечують зв'язок часів (Потебня) між традиціями різноманітних історичних періодів. Отже, "це особливий методологічний ракурс, в якому завдяки перетворенню минулого на певний символ твориться сутність майбутнього. Тобто архетипи це культура поперед нами [9, 186]. Це означає, що художня творчість потенційно діалогічна, тому що в цьому процесі існуючі, але забуті смисли в будь-який момент можуть ожити. За ходом діалогу смисли знову згадаються й оживуть в оновленому (у новому контексті) вигляді. Відтак сталі формули у вигляді архетипів в художній творчості осмислюються по-новому (іншому), допомагаючи сприймати архетипи у формі традицій в душі свого часу і, включаючись у безкінечний ряд своїх попередників, несуть у собі ще не розкриті смисли, ідеї і образи.

Українська культура, поза сумнівом, належить до однієї з найдавніших культур світу. Розвиток її ґрунтується на пізнанні не тільки своїх культурних архетипів. Етнокультурний процес в Україні полягає у переданні культурних цінностей, традицій і досвіду інших народів, елементів світової культури і світового

історичного досвіду. Такий колективний досвід, виражений в архетипах, яскравіше простежується в національних культурах, "які втілюють долю й історичний досвід народів" [5]. І навпаки, усі національні архетипи розкриваються в контексті універсальної світової культури, відбувається діалог культур.

Проте коли йдеться про співвідношення національних архетипів як універсалій національної культури та універсальних архетипів культури, виникає певна розбіжність з погляду їх співіснування. Підкреслимо, що сучасне розуміння архетипів як універсальних феноменів не можна розглядати поза глобалізаційними процесами, основною ознакою яких є "рух універсалізму", "з'явилася навіть метафілософія універсалізму" [11, 49]. Архетипи дедалі більше нагадують "вислизаючі універсалії та цілісності" (О. Панарін) буття. Останнім часом проблемі співвідношення універсалізму та етнонаціонального присвячено багато праць. У зв'язку з інтеграцією людства все частіше термін "універсальний" пов'язують із поняттям глобалізації, яка провокує реконструкцію національних особливостей різноманітних культур. Глобалізаційні процеси, які відбуваються у культурі, стали пояснювати з погляду розриву з універсалістськими ідеалами Нового часу, "<...> які приблизно до середини ХХ століття втілювалися в культурі того або іншого народу переважно в національній (ідіоетнічній) формі. Глобалізація в такому разі виглядає як анулювання ("реконструкція") ідеалів епохи Просвітництва та їх заміна новими, проте в очищеному від ідіоетнічної форми вигляді, оскільки національних (державних) меж вона не визнає" [4, 5], або змінює позитивні ідеали на негативні.

У нашому дослідженні розглядаються всезагальні архетипи як універсалії культури з погляду загальнолюдських соціокультурних цінностей і позиції С. Кримського, який пов'язує ці цінності з конкурентоздатністю народів у час пост-культури. Проте вони "<...> не визначають архетипи їх національної самовизначеності та буттєвої укоріненості, – пише С. Кримський. – Тому загальнолюдське постає не як базисне, а як надбудовне явище, яке виникає на верхніх поверхах здійснення процесів регіонально-етнічної диференціації людства" [7, 65]. Тому, перефразовуючи А. Тойнбі, якщо нація – це здатність етносу втілювати "історичний універсум", то національні культурні архетипи – це здатність етносу втілювати архетиповий досвід усього людства.

Викликає певну зацікавленість і міркування С. Кримського стосовно платонівського принципу надбудови всезагального над індивідуальним. Він наголошує, що упродовж століть цей принцип "<...> зустрічав опозицію з боку різних номіналістичних, плюралістичних та скептичних течій. Тепер на перший план філософського дискурсу висувається вже не абсолютність світової ідеї, Бога чи матерії як універсальної субстанції, а заперечується будь-яка абсолютизація. З погляду такого принципу, ціле не виключає плюралістичності форм свого функціонування, кожна з яких може стати індивідуальним вираженням загального. І навпаки, індивідуальне – це не одичне, а єдине, яке здатне втілювати весь світ, стискаючи його в межах особистості" [7, 64-65]. Відомий український вчений наполягає на тому, що в сучасному культурному просторі нові інтелектуальні стратегії створюють умови для виникнення "репрезентації універсального в індивідуальному" [7].

Російська дослідниця Л. Даниленко розглядає універсальне з позиції категоріальної дихотомії (універсальне – ідіоетнічне) на прикладі мовної картини світу, проте вона сприймає мову не лише як лінгвістичну, а й як культурологічну проблему, оскільки замість мови можна розглядати інші продукти духовної культури – релігію, мистецтво. З одного боку, мова (зокрема й музична) є носієм загальних, універсальних властивостей об'єктивного світу, а з іншого, – у ній репрезентовано суб'єктивно-національний (або ідіоетнічний) компонент, який становить національну своєрідність світогляду, закладеного в мові. Л. Даниленко пропонує два компоненти культури – універсальний та ідіоетнічний. Цей погляд дає можливість, з одного боку, побачити основу для справжнього зближення людей, які належать до різних етносів і культур, а з іншого, – передбачає безперспективність глобалістського постмодерну в його прагненні уніфікувати національні відмінності у світогляді людей як представників різних народів [4].

Аналізуючи дихотомічну пару універсальне-ідіоетнічне, авторка виділяє кілька сутнісних смислових пластів універсалії, які, на нашу думку, збігаються з розумінням динаміки розвитку архетипових образів. Головний збіг – наявність складної структури, а саме – єдине, яке виявляється в безлічі смислових граней (безмежність смислового прочитання архетипового першообразу); інтегральний характер (смисловий центр як ейдос-першообраз, який стягує множинне у єдине); динаміка буття в культурі (повертання, обертання смислових граней, повернення забутих смислів); розмаїття функцій (реалізація у культурній свідомості великої кількості функцій, зокрема дуалістичних або бінарних). Таким чином, спираючись на дослідження Л. Даниленко, можна дійти висновку, що для існування архетипів як універсальних культурних феноменів у пост-культурному та прото-культурному просторі необхідні кілька чинників – складна структурність, інтегральність, динамічність, поліфункціональність, які "забезпечують смислово цілісність суб'єкта і світу" [4, 10]. Іншими словами, архетипові образи необхідно розглядати відповідно до настанов одного із засновників сучасної культурологічної науки Л. Уайта, яка спирається на розуміння культури як "цілісної системи, яка самоорганізується", та на можливості досягнути комплексного синтетичного знання про світову культуру в її синхронічному та діахронічному аспектах.

Відтак, повернемося до проблеми розвитку української культури щодо виявлення її архетипового ядра. Як вже йшлося, оскільки в колективному позасвідомому всі архетипи співіснують поряд, попри свою хронологічну співвіднесеність і власну ієрархію, то одні шари можуть стихійно виходити на поверхню, інші опускатися вглиб. Тож і з-поміж усього універсального набору архетипів кожен етнос актуалізує лише певні одиниці, які й можна назвати "національними архетипами".

Н. Лисюк, аналізуючи ідеї С. Кримського, резюмує: "Якщо йти від загальної системи архетипів до побудови окремої етнічної їх ієрархії тим шляхом, яким пішов С. Кримський, це дозволить з'ясувати національну своєрідність цієї системи, виявити її доміанти і, зрештою, визначити ту ранню стадію, на якій "зациклена" етнічна свідомість, що дасть можливість принаймні поставити етнопсихологічний "клінічний діагноз". А це робити необхідно, оскільки в розвитку етносу, як і в розвитку людини, як здається, можуть існувати певні "патогенні зони", про наявність яких свідчать константні, постійно повторювані сновидіння на індивідуальному рівні і стабільні, протягом тисячоліть відтворювані на етнічному рівні в колективній формі, міфи, причому в різних жанрах фольклору і видах народного мистецтва відповідно до структури їх жанрової системи" [10, 266]. На нашу думку, і в цьому ми збігаємося з українською дослідницею, зведення конкретного явища народної культури до його архетипу нічого не дає. Н. Лисюк бачить вихід у необхідності визначити "повний набір та ієрархію архетипів як системного утворення, при тому пов'язуючи ті чи інші архетипи з певними психічними характеристиками етносу (людини) і з певними соціокультурними процесами його історичного розвитку, а за необхідності і з певним етапом розвитку свідомості людини" [10]. Вважаємо доцільним підкреслити, що такий підхід вже не відповідає сучасному стану у дослідженні будь-якої національної або ж етнічної культури. А тому розглядати сутність архетипів тільки з позиції структурної антропології, або ж психоаналізу неможливо. Домінантою сучасних досліджень повинні стати синтезовані дослідження на стику онтології, тео-онтології, гносеології, феноменології та інших методів дослідження, які певною мірою можуть, на перший погляд, і не збігатися, проте, саме в них здійснюється "прорив" не в "пост-культурі" (за В. Бичковим), а в "прото-культуру" (за М. Епштейном), яка набуде такого значення для України, як свого часу період Проторенесансу для великої епохи Ренесансу в Італії. З нашої точки зору, префікс "прото" знімає протиріччя у сучасній культурі, оскільки, слідуючи М. Епштейну, черговий назрілий "зсув в "пост-пост-постмодерністської" культури, є радикальним переходом від кінцевості до початковості, як до модусу мислення <...> "прото" в нашому розумінні вказує не на порядок у часі, а на відкриту можливість, зародкову стадію явища" [14, 30-31]. Префікс "прото" свідчить, швидше про потенційність, гіпотетичність, необмеженість у часі, він позбавлений тоталітарності, оскільки дозволяє культурі "під знаком "прото" все те, на що були накладені заборони постмодернізмом, а саме: "новизна, історія, метафізика і навіть утопія <...> "Прото" це нове, ненасильницьке відношення до майбутнього в модусі "може бути" замість колишнього "має бути" і "так буде" [14, 30-31], пише М. Епштейн.

Отже, виходячи з вищевикладеного, слід зазначити, що такі першооснови людського буття, як архетипи дають можливість розглянути етно-національну культуру в найширшому розумінні її буттєвої сутності, крім того, виявити механізм збереження і передачі архетипових традицій у різні історико-культурні епохи. У зв'язку з цим архетипи виступають не тільки генофондом духовної культури певної нації, а й більше того є породженням нових інтуїтивних, інтелектуальних смислів і емоційних станів, що ведуть до свого відновлення, створюючи нове розуміння культури, що дає підстави говорити про неї не у розумінні з префіксом "пост-", а додати до її назви термін "прото".

Використані джерела

1. Аверинцев С. Архетипы / Сергей Аверинцев // Мифы народов мира: Энциклопедия. В 2 т. – М. : Советская энциклопедия, 1980. – Т.1. – 671 с.
2. Большакова А. Ю. Проблема бинарного архетипа в современной теории и литературе / Большакова А. Ю. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.sgu.ru/files/nodes/35573/bolshakova.doc.
3. Босик З.О. Архетипові мотиви весільної обрядовості Середньої Наддніпряни: їх специфіка та еволюція / Босик Зоя Олександрівна : Дис. ...кандидата культурології. 26.00.01. – К.: НУКІМ, 2010. – 216 с.
4. Даниленко Л. В. Универсальное и идиоэтническое в культуре (на примере языковой картины мира в сравнении с научной) : дис. ... канд. ист. наук : спец. : 24.00.01 "Теория и история культуры" / Даниленко Лариса Владимировна ; Ин-т монголоведения, буддологии и тибетологии Сибирского отделения РАН. – Улан-Удэ, 2003. – 141 с.
5. Кримський С.Б. Архетипи Української культури / Кримський С.Б. // Вісник НАН України. – 1998. – № 7-8. – С. 74-87.
6. Кримський С. Б. Запити філософських смислів / Кримський Сергій Борисович. – К. : ПАРАПАН, 2003.
7. Кримський С. Перспектива нового тисячоліття та зміна стратегій соціального інтелекту / С. Кримський // Магістеріум. – Вип.1, Історико-філософські студії / Національний університет "Києво-Могилянська академія". К., 1998. – 144 с. – С. 63-70.
8. Кримський С. Ранкові роздуми / Кримський С. – 3б.ст. – К.: Майстерня Білецьких, 2009. – 120 с.
9. Крымский С.Б. Философия как путь человечности и надежды / С. Б. Крымский. – К.: Курс, 2000. – 308 с.
10. Лисюк Н. Поняття архетипу в народній культурі / Н. Лисюк // Дух і літера. – 2001. – №7-8. – С.262-276.
11. Личковах В. Універсалізм і регіоніка в сучасній етнокulturології / Володимир Личковах // Культурологічна думка : щорічник наук. праць. – К. : Ін-т культурології НАМУ, 2010. – № 2. – С. 49.
12. Тлеуж А.Д. Этнокультурные архетипы адыгейского народа: опыт философско-культурологического осмысления. Автореф. дисс. на соис. учен. степени д. филос. наук / А.Д. Тлеуж. – Краснодар, 2007. – 43 с.
13. Цветаева М. Записки // Юность. – 1987. №8 ; Кримський С. Перспектива нового тисячоліття та зміна стратегій соціального інтелекту / С. Кримський // Магістеріум. – Вип.1: Історико-філософські студії / Національний університет "Києво-Могилянська академія". К., 1998. – 144 с. – С. 63-70.
14. Эпштейн М. Знак пробела: О будущем гуманитарных наук / Михаил Эпштейн. – М.: Новое литературное обозрение, 2004. – 864 с.